

Nevědění – dvojí různé / Tajemství – a poznání

Už od dob Sókratových víme (známe), že je rozdíl mezi nevěděním, o kterém nevíme, a nevěděním, o kterém víme a kterého si jsme vědomi. Byl to právě Sókratés, který velmi přesvědčivě ukázal, jak důležité je tzv. vědoucí nevědění. Tuto důležitost je ovšem možno doložit a odůvodnit i jiným způsobem a za použití jiných argumentů. Každé nové poznání nám nutně otvírá pohled na to, co ještě neznáme, ale co se nám jako neznámé přece jen nějak „ukazuje“ (zatímco dříve se neukazovalo). Z toho pak vyplývá, že to, co „neznáme“, přece jen nějak „poznáváme“, a to tím víc a tím lépe, čím víc toho známe (čím víc jsme toho poznali) ve významném kontextu s oním „neznámým“. Svě „nevědění“ tedy můžeme nějak uchopit právě tím, že stále víc poznáváme příslušný kontext, příslušné souvislosti. Samostatný důraz na jakési neurčité „nepoznané“, eventuelně snad údajně „nepoznatelné“, je filosoficky pochybný a hodný odmítnutí i kritiky. Již od dávných časů se traduje, že tajemství zůstává tajemství, a interpretuje se to tak, že jde o něco nepoznatelného. To je však hrubý omyl a nepřipustnou záměnu. Tajemství, které by zůstalo nepoznáno, nemůže být jako tajemství ani označeno, protože bychom o něm nemohli vůbec nic vědět. Právě naopak: tajemství, které má smysl, je takové, které je jako tajemství poznáno, tj. rozpoznáno. A skutečné, pravé „tajemství“ pak nutně, když už je jako tajemství rozpoznáno, tím tajemstvím nadále zůstává, ale poznaným, rozpoznaným tajemstvím. O takovém tajemství pak víme, neboť jsme je – právě jakožto tajemství – poznali. Vědět o tajemství (a tím méně „vědět tajemství“) neznamena pak v žádném případě nevědění. Vědoucí nevědění nesmíme proto zaměňovat s oním vědoucím nevěděním. Přístup k tajemství je jistě specifický, ale v žádném případě nesmí být vykládán jako mez (omezenost) našeho poznání – tajemství se našemu poznání otvírá, neuzavírá se mu, nezakazuje mu žádné „kroky“, žádná poznávací postup, jen vyžaduje respekt k specifčnosti vlastní povahy „tajemství“. Řekneme-li o něčem, že to je „tajemství“, vůbec to neznamena žádný zákaz, žádnou záповěď – je to pouze poukaz k tomu, že nejde o analogii jakékoli skutečnosti, která s tajemství nemá co dělat. (Slova „tajemství“ se však bohužel často zneužívá právě k tomu, aby se stavěly překážky poznávání.)

(Písek, 101111-2.)